

Міжнародне публічне право

УДК 341.1/.8

Бабенко Єлизавета Андріївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Погуляник Іванна Вікторівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У БОРОТЬБИ З ЕКСТРЕМІЗМОМ

***Анотація.** Основним нормативним міжнародним документом, який використовується при розгляді питання міжнародного співробітництва у боротьбі з екстремізмом є Шанхайська конвенція про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом. В даній статті розглянуто питання методів та цілей боротьби з екстремізмом, а також методи протидії даного явища. Розглянуто питання такого правового явища, як екстремізм, а саме – поняття, з яких елементів складається тощо.*

***Ключові слова:** співробітництво, злочинність, екстремізм, тероризм.*

Постановка проблеми. Масштаб, якого набув екстремізм за останні роки, становить небезпеку для всіх без винятку держав. Мирне співробітництво держав і міжнародна безпека знаходяться під загрозою з боку ультрарадикальних організацій і їх прихильників. З цього випливає, що ефективна протидія різним проявам екстремізму можливо тільки в разі консолідованих зусиль держав, їх альянсів і коаліцій за допомогою розвитку міжнародної співпраці у правоохоронній сфері.

Основою міжнародного співробітництва, виступає система дво- і багатосторонніх договорів (угод), яка в тій чи іншій мірі регулює діяльність у сфері протидії екстремізму.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні насильницький екстремізм є однією з найбільш значущих проблем безпеки. Однак в ході реалізації заходів щодо протидії насильницького екстремізму представники урядових структур і дослідники прийшли до висновку про необхідність зміни в мисленні: відповідні заходи щодо запобігання насильницького екстремізму, розроблені виключно з позиції сек'юритизації, неефективні для відвернення загрози та можуть тільки погіршити проблему. Це призвело до поступового визнання необхідності вжиття заходів, які могли б запобігти екстремізації. Такий підхід зараз називають протидією насильницького екстремізму [3].

Протидія насильницькому екстремізму - це діяльність, спрямована на переконання окремих людей або групи осіб відмовитися від радикалізації і вербування в угруповання войовничих екстремістів і від використання ідеологічно мотивованого насильства для досягнення соціальних, економічних, релігійних або політичних цілей. Протидія насильницькому екстремізму може здійснюватися будь-яким урядом, громадянським суспільством або іншим суб'єктом і часто включає непримусові заходи протидії тероризму. При цьому протидія насильницькому екстремізму не включає примусові програми і політику протидії тероризму: протидія тероризму - сфера застосування примусових і непримусових заходів для запобігання та позбавлення можливості ведення насильницької екстремістської діяльності, а також для викриття, припинення і притягнення до кримінальної відповідальності осіб або груп осіб за здійснення терористичної діяльності. Традиційні, примусові і орієнтовані на безпеку контртерористичні заходи зазвичай знаходяться в зоні відповідальності урядових суб'єктів, наприклад, служб охорони

правопорядку або військових, але можуть застосовуватися і іншими установами, наприклад, організаціями банківського сектора, які виявляють і перекривають джерела фінансування войовничих екстремістів.

Політика і практика протидії насильницькому екстремізму стрімко змінюються. Десять років тому цю сферу діяльності іноді називали «антирадикалізацією» або згадували як «запобігання» радикалізації. Тепер такі інститути, як Організація Об'єднаних Націй, віддають перевагу терміну «запобігання насильницькому екстремізму», в той час як інші використовують комбінований термін «запобігання насильницькому екстремізму і протидія йому» або просто «протидія насильницькому екстремізму».

На відміну від специфіки деяких інших регіонів, в Центральній Азії термін «екстремізм» часто використовують як синонім «насильницького екстремізму», тому відмінності між насильницькими і ненасильницькими формами екстремізму зазвичай не проводиться. Наприклад, в Шанхайській конвенції про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом при використанні терміну «екстремізм» безпосередньо мається на увазі застосування насильства. Інші країни теж прийняли закони про екстремізм в аналогічному порядку. Іноді це може привести до того, що в інших контекстах визначення «насильницький екстремізм» за своїм значенням більше схожий на «тероризм», тим самим сприяючи застосуванню більш сек'юритизованих підходів. Таким чином, практикуючі фахівці повинні знати про відмінні особливості використання термінології в Центральноазіатському регіону. Однак в цій інструкції вираз «насильницький екстремізм» буде використовуватися в цілях відповідності використання в інших контекстах і для підкреслення важливої відмінності з ненасильницькими формами екстремізму [4, с. 25].

Рішення про Концепцію співробітництва держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав у боротьбі з тероризмом та іншими

насильницькими проявами екстремізму, учасником якої є Україна. Основними напрямками співробітництва держав – учасниць СНД, якою є Україна, її компетентних органів, а також статутних органів і органів галузевого співробітництва України, створених для координації і взаємодії в боротьбі з тероризмом і екстремізмом, є:

1. Розвиток антитерористичного потенціалу держав.
2. Попередження, виявлення, припинення і розслідування злочинів терористичного і екстремістського характеру, а також мінімізація їх наслідків.
3. Сприяння невідворотності покарання за злочини терористичного і екстремістського характеру.
4. Удосконалення правової бази співробітництва в боротьбі з тероризмом і екстремізмом.
5. Аналіз факторів і умов, що сприяють виникненню тероризму і екстремізму, і прогнозування тенденцій їх розвитку та прояви на територіях держави.
6. Надання допомоги в реабілітації осіб, які постраждали від злочинів терористичного і екстремістського характеру.
7. Запобігання використанню або погрози використанню в терористичних цілях зброї масового знищення та засобів її доставки, радіоактивних, токсичних та інших небезпечних речовин, матеріалів і технологій їх виробництва.
8. Протидія фінансуванню терористичної і екстремістської діяльності.
9. Протидія тероризму на всіх видах транспорту, об'єктах життєзабезпечення та критичної інфраструктури.
10. Запобігання використанню або погрози використанню локальних або глобальних комп'ютерних мереж в терористичних цілях (Боротьба з кібертероризмом).

11. Взаємодія з громадянським суспільством і засобами масової інформації з метою підвищення ефективності протидії тероризму та екстремізму.

12. Протидія пропаганді тероризму і екстремізму.

13. Участь в антитерористичній діяльності міжнародної спільноти, включаючи взаємодію в рамках міжнародних організацій і колективних антитерористичних операцій, об'єднання зусиль у сприянні формуванню глобальної стратегії протидії новим викликам і загрозам під егідою ООН.

14. Сприяння третім державам, зацікавленим у співпраці з державами - учасниками СНД в області боротьби з тероризмом і екстремізмом в усіх його проявах.

15. Удосконалення матеріально-технічної бази боротьби з тероризмом і екстремізмом, розробка, в тому числі, коштів спеціальної техніки та обладнання для оснащення антитерористичних підрозділів [1].

Держава - учасниця Співдружності Незалежних Держав, Україна, прийняла Концепцію співробітництва держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав у боротьбі з тероризмом та іншими насильницькими проявами екстремізму (далі - Концепція) з метою підвищення ефективності своєї співпраці в сфері боротьби з тероризмом і іншими насильницькими проявами екстремізму (далі - тероризм і екстремізм), відповідно до прийнятих на себе міжнародних зобов'язань і національного законодавства в даній області [2].

Концепція являє собою систему поглядів на основні напрямки і форми співпраці в області боротьби з тероризмом і екстремізмом в рамках СНД і визначає цілі, завдання та принципи такого співробітництва.

Характеризуючи сучасний стан законодавчого забезпечення протидії тероризму і екстремізму в Україні, необхідно зазначити, що воно, передусім, спрямоване на імплементацію в національне законодавство положень міжнародних Конвенцій та резолюцій Ради Безпеки ООН,

створення нормативної бази щодо протидії фінансуванню терористичної діяльності. Відзначимо, що міцною базою для подальшого зміцнення антитерористичного потенціалу нашої держави є те, що на цей час Україна стала стороною всіх універсальних антитерористичних міжнародних договорів, серед іншого й у сфері запобігання фінансуванню тероризму. До того ж Антитерористичний центр при СБУ активно співпрацює з міжнародними організаціями, зокрема Контртерористичним комітетом (КТК) і Управлінням із наркотиків та злочинності (УНЗ) ООН, контртерористичною мережею ОБСЄ, Комітетом експертів Ради Європи з питань боротьби з тероризмом (CODEXTER).

З метою координації діяльності й організації взаємодії були створені структурні підрозділи БКБОП – Управління координації боротьби з організованою злочинністю, тероризмом, незаконним обігом наркотичних засобів, відділ сприяння в міждержавному розшуку, екстрадиції, проведенні спеціальних операцій і координації боротьби з тероризмом; оперативна група із координації боротьби з тероризмом та іншими проявами екстремізму [5, с. 120-125].

Аналіз практичної діяльності спецпідрозділів правоохоронних органів України в рамках вищезазначених організаційних структур свідчить, що основними формами взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з правоохоронними органами держав-учасниць СНД у сфері протидії тероризму й екстремізму стали такі форми, як обмін інформацією; надання взаємної правової, оперативної, методичної, технічної та іншої допомоги; проведення спільних або погоджених оперативних та інших заходів; підготовка кадрів; розроблення правових актів у сфері боротьби з тероризмом і екстремізмом; спільна або погоджена робота із запобігання і усунення причин і умов, сприятливих для здійснення актів тероризму і екстремізму.

Ці форми взаємодії набули практичного застосування в різного виду практичних заходах, у реалізації яких беруть участь органи внутрішніх справ України. Наприклад, у сфері протидії тероризму і екстремізму позитивно зарекомендували себе спільні міжвідомчі оперативно-профілактичні, оперативно-розшукові заходи й спеціальні операції з метою запобігання, виявлення і припинення масштабних терористичних акцій, нейтралізації терористів, які проводяться відповідно до Положення про порядок організації та проведення спільних антитерористичних заходів на територіях держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав [6, с. 31-35].

Висновок. Таким чином, робота в цьому напрямку стає все більш важливою частиною діяльності ОБСЄ по боротьбі з тероризмом. Організація працює з урядовими чиновниками, практиками по боротьбі з тероризмом, дослідниками та громадянським суспільством для створення стратегій, політики та передової практики щодо запобігання та протидії терористичній радикалізації, в той же час захищаючи права людини і верховенство закону. Зокрема, досліджується, які вимоги потрібно пред'являти до превентивних заходів кримінального правосуддя, щоб виключити появу умов, що сприяють тероризму. Акцент робиться на профілактичних заходах на рівні громад, із залученням молоді і жінок, а також на ту роль, яку може грати громадська охорона порядку місцевим населенням.

Література

1. Решение о Концепции сотрудничества государств - участников Содружества Независимых Государств в борьбе с терроризмом и иными насильственными проявлениями экстремизма. URL: <https://www.legislationline.org/ru/documents/id/16495>

2. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом / Рада Європи; Конвенція; Міжнародний документ від 27.01.1977 р., № ETSN90. URL: www.coe.kiev.ua. Заголовок з екрана.
3. Опросы и противодействие насильственному экстремизму: руководство для специалиста практика [Surveys and Countering Violent Extremism: A Practitioner’s Guide], Мэттью Нейнс и Брайони Лау (Фонд Азии).
4. Екстремізм в Україні – 2014: прояви, тенденції, прогнози (результати дослідження) / Український інститут дослідження екстремізму. К., 2015. 37 с. URL: <http://uire.org.ua/doslidzhennya/rezultati-doslidzhennya-ekstremizm-v-ukrayini2014-proyavi-tendentsiyi-prognozi/>
5. Крутов В.В. Політичний екстремізм і тероризм у сучасних умовах / В.В. Крутов // Тероризм і боротьба з ним. Аналітичні розробки пропозиції наукових та практичних працівників / за ред. А.І. Комарової, Ю.В. Землянського, В.О. Євдокімова та ін. К., 2000. Т. 19. С. 147.
6. Глушков В.О. Політико-правові аспекти становлення боротьби з тероризмом в Україні / В.О. Глушков // Український часопис прав людини. 1996. № 2. С. 31–35.